

Вимушені переселенці в Україні

Щороку в усьому світі 20 червня відзначають Всесвітній день біженців. Втім, у новітній історії України проблеми тих, хто змушений залишити домівку і тікати до безпечніших місць, ніколи не були такими актуальними, як 2014-го року.

Біженці, і в цілому вимушені мігранти, не є новим явищем для України. Чимало українських політичних і культурних діячів, зокрема протягом ХХ століття, змогли врятуватися лише завдяки притулку, наданому їм в інших країнах. Відбувалося це і після отримання незалежності.

Водночас щороку, за даними українських та міжнародних організацій, близько 1500-2000 осіб – громадян інших країн чи осіб без громадянства, просять про притулок вже на території України. Вони твердять, що побоюються переслідувань на батьківщині, або ж тікають від війни й насильства. Однак дотепер доля більшості з них складалася важко: попри те, що Україна є країною-учасницею Конвенції ООН 1951 р. про статус біженців та Протоколу до цієї Конвенції 1967 р., і взяла на себе зобов'язання надавати притулок – переважна більшість з тих, хто просив про захист на українських землях, не отримали його. Натепер, з-поміж усіх мешканців нашої країни, менше 3000 осіб мають статус біженця, наданий свого часу державою. Інші ж отримали відмову.

Проте, на жаль, слово «біженець» з'явилося зараз у повсякденному обігу передовсім не через тих, кого законодавство визначає «біженцями», а через мешканців України, які змушені виїхати з окупованих чи небезпечних територій до спокійніших регіонів (і кого вірніше визначати як «вимушених переселенців» або ж «внутрішньо переміщених осіб»).

В Україні останнім часом відбулися безпрецедентні явища – іноземна інтервенція, окупація, тероризм, АТО. Вони мають соціальні наслідки, які призвели до великої кількості внутрішньо переміщених осіб та порушень прав людини. Таких громадян України зараз називають вимушеними переселенцями, що підкреслює мотиви їх переміщення – вони вимушені залишати свої домівки, щоб зберегти власне життя та життя близьких, щоб уникнути насилля та політично мотивованого переслідування за свої переконання».

Проте недостатньою є нормативно-правова база, яка має бути адаптована до нових, важких реалій. Прийнятий Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» є декларативним та не вирішує у повній мірі проблем захисту внутрішньо переміщених осіб. Сьогодні потрібні негайні дії держави щодо створення відповідної законодавчої бази для забезпечення реалізації прав внутрішньо переміщених осіб. Головні проблеми цих осіб – житло, реєстрація, працевлаштування, захист майна – досі залишаються не в повній мірі вирішеними.

Водночас, і в суто практичній площині українським органам влади та громадянам слід було б готуватися до вирішення дедалі складніших проблем більшої кількості переселенців.

Кількість переселенців зростає, проте масштаби на даний момент ще не критичні. Варто врахувати, що багато людей поки що не усвідомлює небезпеки і переміщуються тільки в межах Донбасу в більш спокійні регіони, де поки не ведуться бойові дії. Однак, якщо ситуація загостриться і в тих районах, то Україна виявиться не готова зустріти таку кількість переселенців.

У День біженця, 20 червня 2014 року, правозахисники наголосили: здатність впоратися з новою, трагічною сторінкою новітньої української історії є не лише обов'язком громадян, а й тестом, чи може українське суспільство подбати про тих, хто потребує захисту і притулку, і дати їм змогу будувати далі своє життя у вільній країні, яка справді поважає права і свободи людини та здатна забезпечити притулок усім, хто його потребує.

Нагадаємо, за підрахунками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, в Україні проживає 2500 біженців. Ще близько 6-7 тисяч осіб шукають притулку.

А бойові дії на сході України і конфлікт у Криму змусили покинути свої будинки десятки тисяч жителів. На території України більше 38 000 переміщених осіб зі східних областей України та Криму. Серед них більшість становлять діти, жінки, люди похилого віку. Ця категорія осіб потребує особливої уваги з боку державних органів та громадянського суспільства.

Офіційно в Україні наразі зареєстровано більше ніж 21000 вимушених переселенців. Найбільше вимушених переселенців нині зареєстровано у Харківській області (близько 4400 осіб), у Києві (майже 3 тисячі), а також у Київській (понад 2,5 тисячі) та Запорізькій (понад 2 тисячі) областях. Є ще велика кількість людей, які поки не зареєструвалися як переселенці з зони конфлікту, проте переїхали жити до родичів чи друзів. За словами омбудсмена, неофіційно кількість вимушених переселенців може сягати 35-39 тисяч осіб. За даними ООН, внаслідок кризи у Криму і на Донбасі в Україні нині близько 55 тисяч вимушених переселенців.